

**С. Д. Богма, аспірант,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»**

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА КОНСОЛІДАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Розвиток банківської системи України на сьогодні неможливий без активної участі держави у відповідних процесах. Слід зауважити, що консолідація банківського капіталу в Україні наразі неможлива без чітко розробленої державою програми, яка передбачатиме координацію та регламентацію (на початкових етапах процесу) дій банків у даному напрямку. Зважаючи на переважну частину консолідаційних процесів у банківській системі України у неявному вигляді, ще більшої актуальності на даний момент набуває розробка інструментів (або важелів) державного впливу на активізацію або сповільнення консолідації банківського капіталу в країні. При цьому інструменти цього впливу можуть мати як адміністративний (примусовий) характер, так і опосередкований, тобто такий, що передбачає застосування дій, які спонукатимуть банки до злиттів та поглинань на добровільних засадах з отриманням відповідних вигод від укладення таких угод.

Враховуючи актуальність даної тематики, доцільним є формування переліку інструментів, які можуть застосовувати державні органи для активізації або стримування консолідаційних процесів в банківській системі України.

Зі світового досвіду можна сформуванати доволі значний перелік інструментів державного впливу на консолідацію банків, однак не всі вони мають широке практичне використання та здатні викликати якісні та кількісні зміни в банківському секторі країни. Відповідно до української практики та особливостей регулювання діяльності банків в Україні надамо перелік тих інструментів, які, на наш погляд, можуть бути застосовані на сьогодні державою для стимулювання або стримування консолідаційних процесів у вітчизняній банківській системі:

- вимоги до капіталу банку;
- дозволи зі сторони Національного банку України (НБУ) та Антимонопольного комітету України (АМКУ);
- надання підкріплень капіталу та рефінансування банку;
- податкові пільги;
- пруденційні вимоги до банку;
- податок на капітал;
- купівля спеціалізованими установами за участю держави недоходних (проблемних) активів банку.

Наприклад, для активізації угод злиття та поглинання між банками НБУ може підвищити мінімальні вимоги до розміру капіталу банку, надати банкам послуги щодо «пільгового» рефінансування, зменшити ставки за деякими податками, зменшити вимоги за певними обов'язковими економічними нормативами тощо. У той же час, для стримування консолідації банків

державними органами може бути заборонено укладання угод об'єднання між банками, зокрема, через ненадання дозволів з боку НБУ та АМКУ та ін.

Кожен інструмент має власну специфіку та особливості й вимагає роз'яснення механізму застосування в процесі його використання відповідними державними органами.

Зазначені інструменти державного впливу є досить різноплановими через відмінності у механізмі їх застосування та реалізації. Зокрема, хочемо наголосити, що в даному випадку більшого поширення та дієвості набувають квазіфіскальні операції НБУ, які не відображаються у показниках бюджету, але можуть призводити до зменшення обсягу надходжень до бюджету або ж вимагати додаткових його витрат у майбутньому. Так, у нашому дослідженні до них можемо віднести операції щодо підкріплення капіталу банку, рефінансування банків на пільгових умовах, купівля спеціалізованими установами недоходних (проблемних) активів у банку через участь у даному процесі державних органів тощо.

Слід відмітити, що більшість державних інструментів з поданого переліку можуть бути використані саме для активізації консолідаційних процесів в банківській системі України. Але в той же час важливого значення набуває і державна система стримування консолідації банківського капіталу, що проявляється, перш за все, у видачі необхідних дозволів та ліцензій з боку НБУ та АМКУ.

Необхідно зазначити, що застосування того чи іншого державного інструменту має передбачати строковий характер, зокрема, ми пропонуємо використання інструментарію протягом 3-6 місяців. Тобто банки, які прагнуть укласти між собою угоду злиття або поглинання, протягом 3-6 місяців до дати фактичного укладання та оформлення угоди можуть користуватися тими послугами та пом'якшенням вимог, що пропонує НБУ. У такий спосіб планується активізувати інтерес банків до об'єднання своїх капіталів.

Отже, бачимо, що на сьогодні існують значні можливості щодо регулювання консолідаційних процесів в банківській системі України в напрямку їх стимулювання або стримування. Зважаючи на світові тенденції щодо постійного зростання кількості та вартості угод злиття та поглинання банків, концентрацію капіталу у потужних банках та глобалізацію економічних відносин, значної актуальності в більшій мірі набуває застосування розглянутих інструментів державного впливу саме для активізації консолідації банківського капіталу в Україні, а не її гальмування. Саме за рахунок участі державних органів можна досягти бажаного результату. Проте зазначимо, що політика держави, направлена на стимулювання укладання угод злиття / поглинання між банками, не має порушувати головні принципи банківництва, зокрема, нехтування ризиками банківської діяльності або ж надмірне їх завищення з боку регулятора. Поряд з цим не повинні створюватися передумови для розвитку нездорової конкуренції на ринку банківських послуг через надмірну концентрацію капіталу в окремих банках країни.